

ВЕЛИКИЙ СИН ВЕЛИКОГО НАРОДУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІБЛІОТЕКА

ВЕЛИКИЙ СИН ВЕЛИКОГО НАРОДУ

До 300-річчя від дня народження

Бібліографічний огляд літератури

КИЇВ 2022

Великий син Великого народу. До 300-річчя від дня народження : бібліографічний огляд літератури / НТУ, Бібліотека ; укладач зав. інформаційно-бібліографічним відділом бібліотеки Л. В. Колісник. – Київ : НТУ, 2022. – 19 с.

Навряд чи хто-небудь із діячів української культури, окрім хіба Тараса Шевченка, упродовж XIX – XX століть привертав до себе таку пильну увагу світу, як мандрівний слобожанський поет і філософ Григорій Сковорода (1722–1794). Про життя та творчість Сковороди написано сотні історико-філософських, богословських, літературознавчих, лінгвістичних, педагогічних, музикознавчих та інших розвідок.

У працях присвячених Сковороді його називали то “українським Сократом”, то “українським Жан-Жаком Руссо”, то “українським Франциском Асизьким”, розглядали як носія “космічної свідомості” і як “апостола раціоналізму”, як найяскравішого представника “емблематичного стилю в містичній літературі Нового часу”, як “найбільшого після перших отців Церкви християнського філософа світу” і як чоловіка, що втілює у собі всі риси українського народу та протоптає “питомо східнослов’янську стежину осягнення реальності”. Ці присуди перетворюють нашого філософа на своєрідний символ української культури від давнини до сьогодні.

Цей бібліографічний огляд літератури знайомить Вас з творчею спадщиною Григорія Сковороди, а також з працями літературознавців, які досліджували життя і творчість великого філософа, про їх знахідки й міркування, що призвели до важливих наукових результатів.

Навряд чи хто-небудь із діячів української культури, окрім хіба Тараса Шевченка, упродовж XIX – XX століть привертав до себе таку пильну увагу світу, як мандрівний слобожанський поет і філософ Григорій Сковорода (1722–1794). Про життя та творчість Сковороди написано сотні історико-філософських, богословських, літературознавчих, лінгвістичних, педагогічних, музикознавчих та інших розвідок, його твори видавалися багато разів не лише в оригіналі, але й у численних перекладах.

У працях присвячених Сковороді його називали то “українським Сократом”, то “українським Жан-Жаком Руссо”, то “українським Франциском Асизьким”, розглядали як носія “космічної свідомості” і як “апостола раціоналізму”, як найяскравішого представника “емблематичного стилю в містичній літературі Нового часу”, як “найбільшого після перших отців Церкви християнського філософа світу” і як чоловіка, що втілює в собі всі риси українського народу та протоптає “питому східнослов’янську стежину осягнення реальності”. Ці присуди перетворюють нашого філософа на своєрідний символ української культури від давнини до сьогодні.

Твори Сковороди за його життя ніколи не друкувалися. Вперше його твір діалог «Наркісс» було надруковано 1798 року в Санкт-Петербурзі. У 1837 році у Москві окремими книжками з’явилися «Басни Харківськія», «Бесѣда, нареченная двое», 1839 року — «Дружескій разговор о душевном мирѣ», «Убогий Жайворонок», «Брань архистратига Михаила со Сатаною», також протягом 19 століття виходили деякі уривки, листи та поезії.

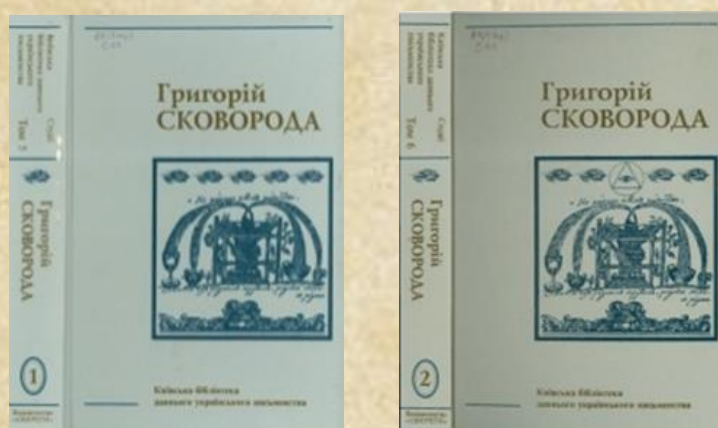
1861 року в Санкт-Петербурзі вийшла перша збірка творів «Сочинения в стихах и прозе Григория Саввича Сковороды. С его портретом и почерком его руки». Перше академічне зібрання вийшло у Харкові до 100-річчя з дня

смерті філософа у 1894 році «Сочинения Григория Саввича Сковороды, собранные и редактированные проф. Д. И. Багалеем» (сьомий том «Сборника Харьковского историко-филологического общества»).

Наступною спробою академічного видання творів Сковороди було «Собрание сочинений Г. С. Сковороды. С биографией Г. С. Сковороды М. И. Ковалинского, с заметками и примечаниями В. Бонч-Бруевича» (Санкт-Петербург, 1912). З запланованих двох томів вийшов лише перший, до якого ввійшли майже всі філософські твори.

1961 року вийшла збірка творів Сковороди, до якої ввійшли всі відомі на той час твори письменника. Перший том містив філософські трактати й діалоги, а другий – художні твори, епістолярій, життєпис Сковороди пера Ковалинського.

На підставі цього видання співробітники Інституту філософії Академії наук України підготували й видали в 1973 році «Повне зібрання творів» Сковороди у двох томах.

Григорій Сковорода. Твори : У 2 т. – Київ : ТОВ «Видавництво “Обереги”», 2005.

Т. 1: Поезії. Байки. Трактати. Діалоги. – 528 с.

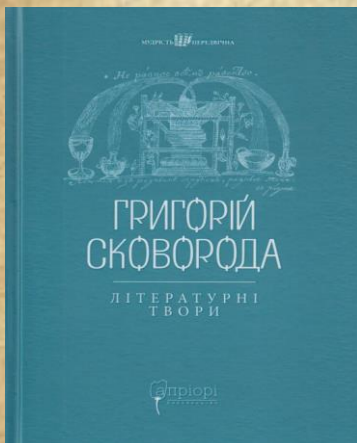
Т. 2 : Трактати. Діалоги. Притчі. Переклади. Листи. – 480 с.

До двотомника творів Григорія Сковороди увійшли поезії, байки, притчі, філософські трактати й діалоги, переклади й листи видатного українського письменника-гуманіста, філософа і мислителя, просвітителя і педагога, предтечі нового українського письменника. Написані книжною староукраїнською мовою і вперше повністю перекладені на сучасну українську літературну мову, вони відкривають читачеві дивосвіт думок і образів великого народного любомудрого.

Григорій Сковорода. Повна академічна збірка творів .-Харків : Видавієць Савчук О.О., 2016.- 1400 с.

Ця книга – перше видання творів великого українського поета й філософа Григорія Сковороди здійснене в належному академічному форматі. Воно стане цінним джерелом для філософів, літературознавців, мовознавців, культурологів, педагогів, богословів та інших фахівців, які вивчають творчість Сковороди, надійним підґрунтям для перекладів його творів іншими мовами, для підготовки популярних видань тощо. Це найперша спроба видати твори Сковороди "в повному, автентичному та достойному вигляді" заради подальшого розвитку академічних студій над Сковородою, і адекватного поцінування його творчості, задати саму можливість адекватного перекладу творів письменника іншими мовами. Для цього були ліквідовані помилки переписувачів та публікаторів, правильно розмежувоні цитати й власне авторський текст, розшифровані наявні в рукописах скорочення тощо, зроблена поновна редакція українських перекладів латинських та грецьких текстів Сковороди, підготовлені належні фахові коментарі до сквородинських ідей, універсалій та образів, подавши їх на тлі стародавньої грецької та римської літератури, святоотцівської і новочасної західної традиції, українського барокового письменства.

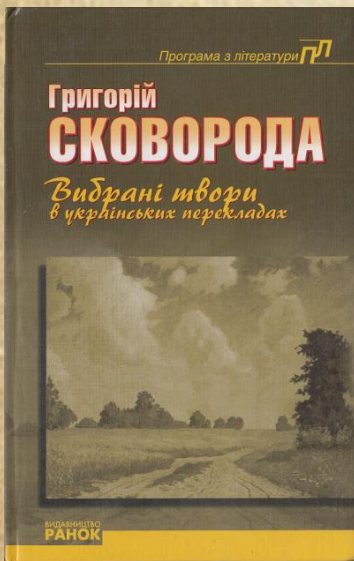
Григорій Сковорода. Літературні твори. – Київ : Апріорі, 2021. – 352 с.

Унікальність видання в тому, що тут чи не вперше зібрано в одній книзі художні твори видатного філософа в повному їхньому обсязі з додачею вибраних упорядником з різних текстів (і художніх, і філософських) афоризмів, які сягають вершин афористики. Книга містить ґрунтовну розвідку В. Шевчука про письменницьку спадщину Г. Сковороди та біографію, написану учнем філософа М. Ковалинським. Всі тексти подаємо в перекладі сучасною літературною мовою. Система ілюстрацій відбиває образотворче бачення світу XVIII століття.

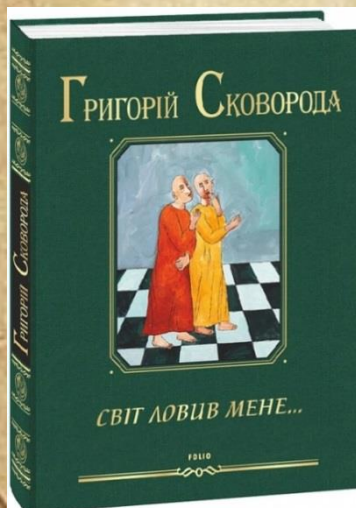
Григорій Сковорода. Найкраще. – Київ : Aladin, 2021. –318 с.

До книги вибраних творів Григорія Сковороди увійшли притчі, байки, трактати і діалоги. Книга перекладена на сучасну українську мову для доступного читання сучасному читачеві.

Григорій Сковорода. Вибрані твори в українських перекладах. – Київ : Ранок, 2003. – 144 с.

Це видання відрізняється від решти двома рисами: по-перше, тексти Сковороди тут ретельно звірені з автографами й найліпшими списками; по-друге цитати, алюзії та ремінісценції віднотовані. Оскільки ця книжка призначена для широкого кола читачів, форму подачі текстів філософа трохи спрощено. До книги великого українського поета й філософа Григорія Сковороди ввійшли цикли “Сад божественних пісень”, “Харківські байки”, діалоги “Нарцис”, “Розмова про стародавній світ”, “Розмова п’яти подорожніх про справжнє щастя в житті”, “Алфавіт миру”, “Боротьба архистратига Михайла із Сатаною”, “Суперечка біса з Варсавою”, притчі “Вдячний Єродій”, “Убогий Жайворонок”.

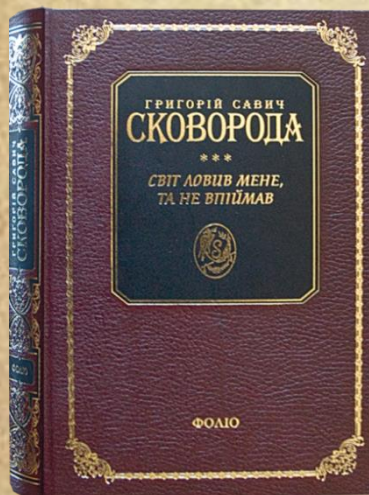

Григорій Сковорода. Світ ловив мене... - Київ: Фоліо, 2022. – 272 с.

Це видання присвячено 300-й річниці від дня народження Григорія Савича Сковороди (1722 – 1794) – одного з найбільших і найзагадковіших християнських філософів світу. Сягнувши у своїх помислах життєво важливих, екзистенційно вагомих проблем людського буття, Г. С. Сковорода досі актуальний – як особистість, мислитель, письменник. Його філософські твори, переклади, збірник «Сад

божественних пісень», «Байки Харківські» привертають дедалі більше уваги.

Книга ілюстрована роботами відомого сучасного митця Олександра Ройтбурда, одного із засновників українського постмодернізму, – це дозволить читачам наблизитися до глибинних витоків «мандрівного філософа» XVIII століття й осягнути незбагненну мудрість його містики.

Сковорода Г. С. Світ ловив мене, та не впіймав. – Київ: Фоліо, 2012. – 608 с.

Ця книга – найбільш повне та науково зважене видання творів великого мислителя та поета Григорія Савича Сковороди, що здійснено за останні роки. Його мета вшанувати пам'ять нашого видатного співвітчизника та допомогти сучасному читачеві наблизитися до глибинних витоків «мандрівного філософа», спробувати осягнути всю незбагненну мудрість його містики.

Григорій Сковорода. Сад божественних пісень. Байки. Листи. Філософські трактати. Афоризми. – Київ : Видавничий союз «Андронум», 2022. – 118 с.

До книги увійшла збірка «Сад божественних пісень» — неперевершені вірші Григорія Савича Сковороди, самобутнього мислителя XVIII сторіччя, музиканта та педагога, родоначальника російської релігійної філософії. Вислови Сковороди з різних його творів здобули популярність, з них складено чимало збірок афоризмів. Деякі влучні афоризми, що вийшли з-під пера цієї дивної людини, також представлено на сторінках цієї книги. Твори, з яких складається «Сад божественних пісень», можна назвати лірико-філософським щоденником, на сторінках якого відобразилися роздуми, настрої, релігійний досвід та прагнення Григорія Сковороди. Філософ зауважував, що його «Сад» проріс із того зернятка, що посіяно Священним Писанням.

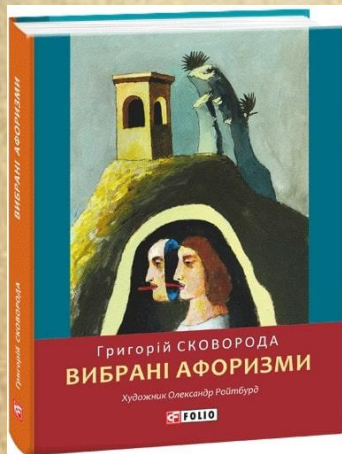
Григорій Сковорода. Байки. – Київ : Віват, 2020. – 63 с.

Байки Григорія Сковороди — це філософські мініатюри, розмисли про сродну працю, щастя та вдячність, яка має наповнювати кожну мить життя мудрої людини. Але насамперед це добрі й кумедні оповідки про тварин, які хитрують, ледарюють, бояться і деруть носа, як справжнісінькі люди. Герої байок покажуть, як важливо бачити не тільки зовнішню, а й внутрішню суть речей, братися за ту справу, до якої маєш здібності, не обманювати інших і цінувати час. «Байки» упорядкував і дбайливо адаптував для малят один із найкращих знавців творчості Григорія Сковороди — професор Леонід Ушкалов, а проілюстрував Інокентій Коршунов, який вдало поєднав старовину й сучасність, ожививши персонажів. Образи, створені художником, неодмінно викличуть у читача усмішку.

Григорій Сковорода. Байки харківські. – Київ : Terra incognita, 2019. – 108 с.

Ця книга говорить з читачем багатьма голосами і багатьма мовами. 30 байок Григорія Сковороди, написані староукраїнською мовою у 70-х роках XVIII століття, перекладені сучасною українською Назаром Федораком та проілюстровані творчою майстернею «Аграфка». Сковорода до кожного з текстів написав своє ж пояснення силу і у книзі ці сили посідають рівнозначно важливе місце з байками й ілюстраціями. Читач зануриться в інтелектуальну і візуальну мандрівку крізь епохи античності, бароко та сьогодення. Ілюстрації до кожної з байок поєднують у собі традицію і новаторство, класичні графічні техніки з сучасними експериментами. Тут давні барокові гравюри транспоновані у цифрову еру, немов би хтось надіслав їх з минулого за допомогою бінарного коду. Кожен образ це візуальний ребус із багатьма прихованими символами, алюзіями з Біблії, цитатами автора і латинськими прислів'ями.

Григорій Сковорода. Вибрані афоризми. – Київ : Фоліо. – 256 с.

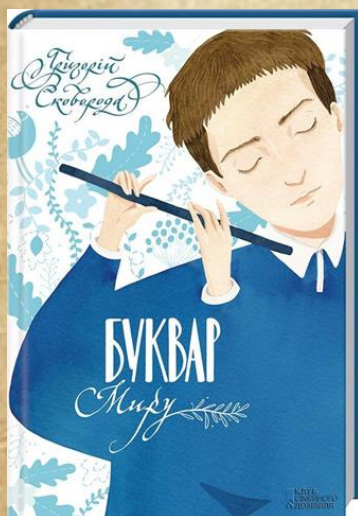
Книга вибраних афоризмів видатного українського філософа, поета та педагога Григорія Сковороди (1722–1794). Кожен афоризм Григорія Сковороди проілюстровано твором Олександра Ройтбурда.

Григорій Сковорода. Пізнай в собі людину. – Львів : Світ, 1995. – 528 с.

Цікавими, повчальними, глибокими є твори Сковороди, які входять до книги «Пізнай в собі людину», зокрема «Прокинувшись побачили славу його», «Вхідні двері до християнського доброчестя», «Нарцис. Розмова про те: пізнай себе» та інші. Він був глибоко освіченою свого часу людиною.

На початку цієї книжки є біографія Сковороди, написана М. І. Ковалинським, який був другом видатного філософа і написав про нього достовірну біографію.

Григорій Сковорода. Буквар миру. Книга для сімейного читання. – Київ : Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 320 с.

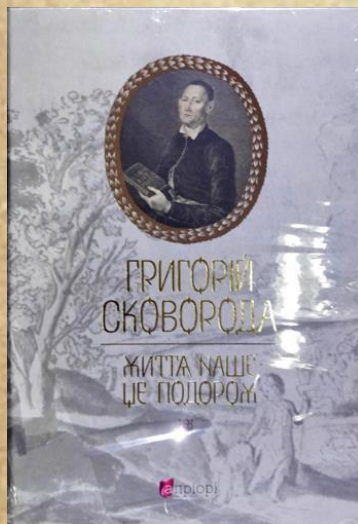
До видання увійшли вибрані твори великого українського філософа, письменника й богослова Григорія Сковороди: байки, поезії, притчі, листи, переклади. Це книга для сімейного читання, тому що і дорослі, і діти знайдуть у цих простих і мудрих рядках свій сенс і розкриють для себе вхідні двері до

доброго життя... Книга ілюстрована старовинними гравюрами, що їх дуже любив сам Сковорода.

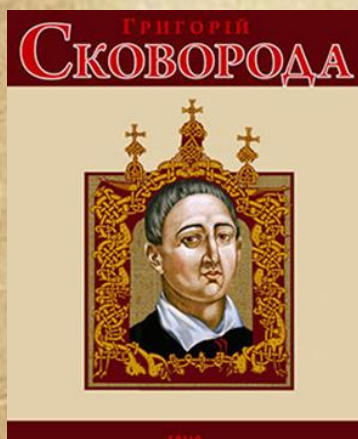
Сковорода Г. С. Розмова про істинне щастя / Г. С. Сковорода ; пер. укр. мовою, приміт. В. О. Шевчука. – Харків : Прапор, 2002. – 280 с.

До книги включено поезії, байки, філософські трактати, діалоги, притчі та афоризми великого українського мислителя, богослова, філософа, письменника-гуманіста, просвітителя і педагога Г. С. Сковороди.

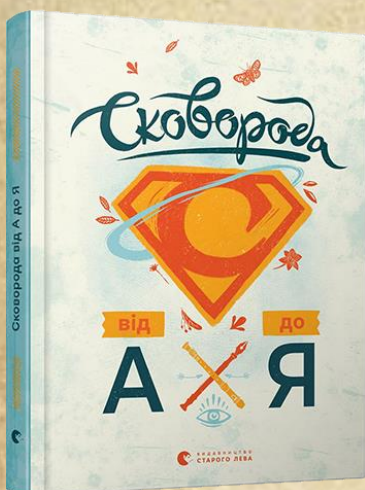
Життя наше – це подорож. – Київ : Апріорі, 2021. – 272 с.

Унікальність видання в тому, що тут чи не вперше зібрані в одній книзі художні твори видатного філософа в повному їхньому обсязі з додочкою вибраних упорядником з різних текстів, афоризмів, які сягають вершин афористики. Книга містить ґрунтовну розвідку В. Шевчука про письменницьку спадщину Г. Сковороди та біографію, написану учнем філософа М. Ковалинським. Всі тексти подані в перекладі на сучасну літературну мову.

Ушкалов Л. В. Григорій Сковорода. – Харків : Фоліо : Meridian, 2013. – 123 с.

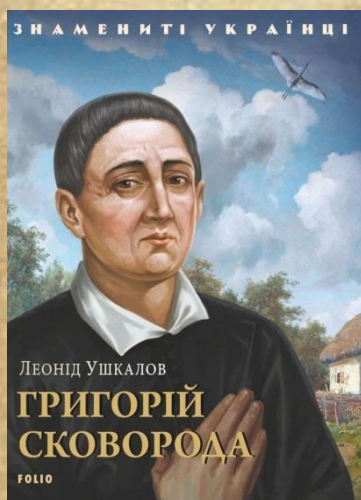
Григорій Савич Сковорода (1722–1794) – один з найбільших і найзагадковіших християнських філософів світу, чії твори й зараз привертають увагу читачів, що намагаються наблизитися до глибинних витоків мандрівного філософа й досягнути всю незбагнену мудрість його містики.

Леонід Ушкалов. Сковорода від А до Я. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. – 72 с.

Книжка «Сковорода від А до Я» продовжує серію абеток-енциклопедій для родинного читання і розповідає про великого мрійника, мандрівного філософа та педагога.

Григорій Сковорода зрікся світу й кар'єрного росту, хоча й мав високі досягнення та блискучу освіту. Замість родинного затишку обрав постійні мандри й самотність – та при цьому вважав себе неймовірно щасливою людиною. Якими ж були основні засади його філософії? Як йому вдавалося дотримуватися принципу «золотої середини»? Як навчав і які оцінки ставив своїм вихованцям? Про все це – у новій абетці.

Ушкалов Л.В. Григорій Сковорода. – Харків : Фоліо, 2019. – 122 с.

Просвітитель, філософ, поет Григорій Савич Сковорода (1722—1794) — видатний український мислитель, один із найбільших і найзагадковіших християнських філософів світу. Освіту він здобув у Києво-Могилянській академії. Блискуче знання мов, поезики й риторики, античної й нової філософії поєднувалося у ньому з неабиякими здібностями в галузі літератури і мистецтва. Переслідуваний

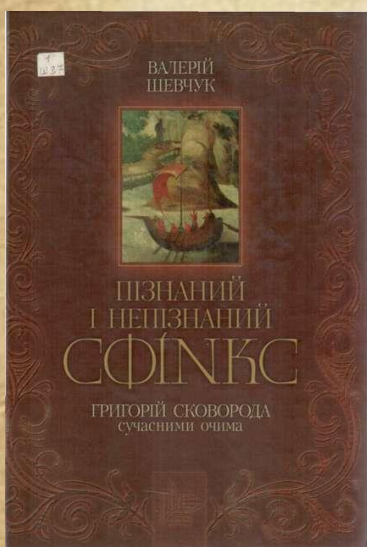
світськими та духовними властями, з 1770-х років Сковорода вів життя мандрівного філософа і протягом 25 років побував у багатьох містах і селах України, проповідуючи свої ідеї. Через пісні, кантати і псалми він поширював свої філософські погляди, таврував соціальне зло, уславляв природу, волелюбність людини.

Чижевський Д. Філософія Г. С. Сковороди / Дмитро Чижевський ; передм. Л. Ушкалова. – Харків : Прапор, 2004. – 272 с.

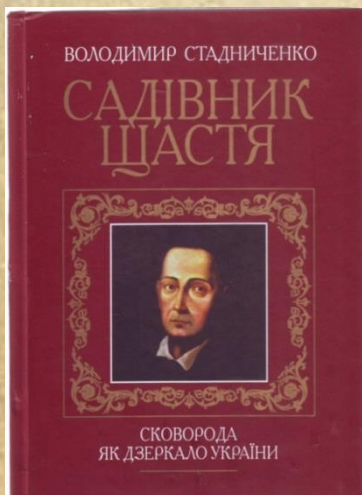
Фундаментальна монографія Дмитра Чижевського «Філософія Г. С. Сковороди» вперше побачила світ у Варшаві 1934 року як двадцять четвертий том праць Українського Наукового Інституту. На багатому джерельному матеріалі Чижевський досліджує засади сквородинської метафізики, антропології, етики тощо, розмірковує про місце та роль Сковороди в європейській філософській традиції. Ця книга стала класикою історико-філософської сквородіани.

Чижевський схильний розглядати філософію Сковороди як справжню серцевину нашої інтелектуальної традиції. «Сковорода,— писав він,— є останній представник українського духового барока, з другого боку, він — український «передро-мантик»: але бароко та романтика — саме ті періоди духової історії, що наклали на український дух найсильніший відбиток. Отож, Сковорода стоїть у центрі української духової історії...». Деякі тези, що їх уперше висунув і обґрунтував Чижевський, як-от думка про те, що творчість Сковороди є «коментарем» до Святого Письма, що вона посутньо пов'язана з містичною традицією, а найвиразнішими прикметами сквородинського «барокового стилю» є антитетичність і символізм, з часом перетворилися на усталені сюжети академічної сквородіани.

Шевчук Валерій. Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима: Розмисли / В.О. Шевчук. – Київ : ПУЛЬСАРИ, 2008. – 528 с. : іл. – (Українці в світовій цивілізації)

Книга розмислів про Г. Сковороду сучасного українського літературознавця, історика та письменника Валерія Шевчука є новим словом у скоовородознавстві — читач знайде тут невідомий фактаж про життя і творчість філософа і зможе реально пізнати його моральне вчення про людину і світ.

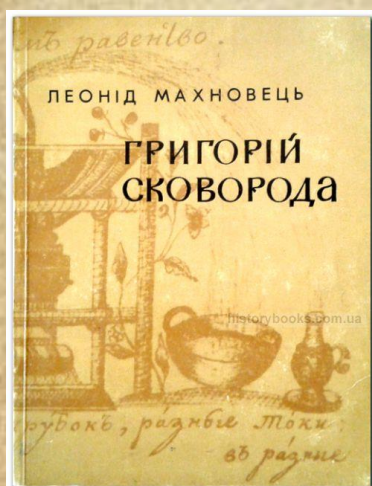
Стадниченко В. Я. Садівник щастя: Сковорода як дзеркало України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К. : Криниця, 2012. – 496 с.

Книга „Садівник щастя” – щира й чесна авторська спроба виписати об’ємний образ Григорія Сковороди – видатного українського філософа, письменника, мораліста. Постать мислителя зіткана стереоскопічно: з мандрівних доріг Сковороди Україною і світом, із проєкцій його творчої спадщини на наш час, з прямого дотику його вчення й моральних приписів до тривожних викликів ХХІ століття. Звідси несучий стрижень книги – органічне поєднання сквородинівської науки про щастя людини, природженість її до праці на землі із глобальною вимогою сучасності – сталим (гармонійним) розвитком суспільства. Рельєфний обрис мислителя вдало доповнюють спогади людей, що обрали в житті сквородинську стежу. Високий образ поета Сковороди вивершує ліричне мереживо віршів поетів минулого й сучасних. Книга звернена до вдумливого читача, який відчуває потребу приєднатися до сучасного сквородинівського руху, зробити свій внесок у духовну сквородинізацію України як тест на майбутнє нашої нації.

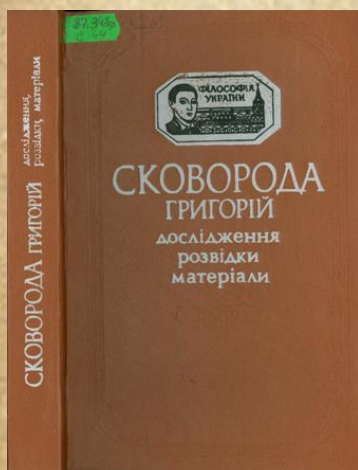
Марія Штельмах. P.S. Григорія Сковороди. – Київ : Фоліо, 2009. – 320 с.

Ніхто не знає, як генії переживають кожную наступну хвилину своєї геніальності. Що вони при цьому відчувають. Як борються. Як тікають від своєї самотньої вдачі. У сучасному світі Григорія Сковороду знають здебільшого як геніального дивака-філософа, який ще у ХVІІІ столітті спромігся віднайти формулу щастя. Але не всім відомо, що сам Григорій Сковорода щасливим не був. Тікаючи від світу, він намагався сховатися у власній філософії і не збожеволіти від усвідомлення своєї місії. А ще він покинув кохану. Зрікся церковних канонів. Залишив дім. Спростував гроші, славу й багатство. І після смерті народився знову. У ХХІ столітті. У тілі невдахи-поета, якого звали Сергій...

Леонід Махновець. Григорій Сковорода. Біографія. –Київ : Наукова Думка, 1972. – 256 с.

З цієї книжки читач дізнається про таке, чого не знайти в жодній іншій праці про Григорія Сковороду. Про свої знахідки й міркування, які привели до важливих наукових результатів і заперечили твердження, вирубані навіть на граніті, автор веде мову в популярній, живій манері, не лише формулюючи висновки, але й розповідаючи, -що особливо цікаво, - яким чином він дійшов до них. Ставлячи безліч запитань і відповідаючи на них, пристрасно полемізуючи в присутності читача з іншими вченими, інтригуючи читача, автор робить його співучасником наукових пошуків і знахідок.

Сковорода Григорій: дослідження, розвідки, матеріали : збірник наукових праць / упоряд. : В. М. Нічик, Я. М. Стратій. – Київ : Наукова думка, 1992. – 384 с.

Збірник присвячено філософсько-світоглядному аналізу творчої спадщини Г. С. Сковороди у контексті української та світової культури. Подано статті та уривки з творів учених України, української діаспори та західних науковців. Книга адресована філософам, історикам, літературознавцям, усім, хто цікавиться історією філософії і культури.

Барабаш Ю. Дух животворить... : читаємо Сковороду / Юрій Барабаш. – Київ : Темпора, 2014. – 462 с.

Книга Юрія Барабаша «Дух животворить...» – це спроба «повільного читання» поетичних та філософсько-богословських творів великого українського письменника і мислителя Григорія Сковороди, доповнена літературними та історичними коментарями. Видання містить також розповідь про

життя і творчий шлях мандрівного філософа-просвітителя.

Стадніченко В., Шудря М. Наш перворозум. Григорій Сковорода на портреті і в житті : фотокнига. – Київ : Спалах, 2004. – 179 с.

Фотокнига «Наш перворозум» - продовження низки видань, що їх започаткувало видавництво «Спалах» про славетних діячів історії та культури України. Загадкова постать великого українського філософа Григорія Савича Сковороди приваблювала багатьох дослідників. Проте автори цієї книги – відомі журналісти, лауреати Національної премії України імені Тараса Шевченка – Володимир Стадніченко й Микола Шудря знайшли самобутню художню форму, де у витонченій ліричній манері і водночас глибинно відтворено добу, на тлі якої розгорталися події із життя Г. С. Сковороди, означені скупими документальними свідченнями, багатющим ілюстративним матеріалом стосовно його сучасників, місць, де народився й перебував він – від Слобожанщини й до Угорщини, Чехії, Словаччини, Польщі, Німеччини, Італії.

Видання, безперечно, викличе велике зацікавлення широких читацьких кіл – учнів, студентів, шанувальників української історії, літератури й тих, хто стежить за розвитком філософської думки в Україні.

Крилаті вислови та цитати
українського генія
Григорія Сковороди

- Виправдовуватиме своє невігластво, яке є найбільшою вадою.
- Хто добре запалився, той добре почав, а добре почати – це наполовину завершити.
- Хто соромиться визнати недоліки свої, той з часом безсоромно
- Не за обличчя судить, а за серце.
- Як ліки не завжди приємні, так і істина буває сувора.
- Ти не можеш віднайти жодного друга, не нашукавши разом з ним і двох-трьох ворогів.
- Безумцеві властиво жалкувати за втраченим і не радіти з того, що лишилось.
- Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю.
- Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись — значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота — рух душі, а життя — се рух.
- Якщо любиш прибуток, шукай його пристойним шляхом. Тисяча на те перед тобою благословенних ремесел.

- Уникай людей, які, бачачи твої вади і недоліки, виправдовують їх або навіть схвалюють.
- Такі люди або підлабузники, або боягузи, або просто дурні. Від них не чекай допомоги ні в якій біді чи нещасті.
- Як хто посіє в юності, так пожне в старості.
- Роби те, до чого народжений, будь справедливий і миролюбний громадянин, і досить із тебе.
- Чи не дивина, що один у багатстві бідний, а інший у бідності багатий?
- Хіба може говорити про біле той, котрому невідоме, що таке чорне?
- Не шукай щастя за морем.
- Визначай смак не за шкаралупою, а за ядром.
- Для шляхетної людини ніщо не є таким важким, як пишний бенкет, особливо коли перші місця на ньому займають дурні.
- Як нерозумно випрохувати те, чого можеш сам досягти.